

עניני הפרשה:

מספרים על הפרשה

הפרשה ה-9
מנקה 12. שבועות
בראשית

מנן הסולקים בפרשה:
112

- א. _____ (לו, א - יא)
ב. _____ (לו, יב - לו)
ג. _____ (לח, א - ל)
ד. _____ (לט, א - כג)
ה. _____ (מ, א - כג)

למשל ולשנינה

הַכֹּהֵן נֹא הַתְּנִית בְּנֶךְ הוּא אִם לֹא. וְתֹאמַר הַכֹּהֵן נֹא לְמִי הַחֲתָמָה וְהַתְּנִית לְמִי הַחֲתָמָה הָאֵלֶּה .
א"ר יוחנן אמר הקב"ה: אתה אמרת הכר נא חייך שתמר אומרת לך הכר נא. (מדרש רבה פרשה פד)

עמוס, אחד הסטודנטים המבריקים בפקולטה למשפטים באוניברסיטת בן גוריון בבאר שבע, הצליח ללמד את המרצה שלו, אחד הפרופסורים שמפאת כבודו לא נזכיר את שמו - שצורת ההגשה חשובה לא פחות מהתוכן.

ומעשה שהיה כך היה.

בהגיע חג הפורים, לקח עמוס ארגז קרטון ששימש לאריזת בצל, ומילא אותו מכל טוב. בונבוניות, שוקולדות, ליקרים ומשקאות חריפים יקרים, ועוד ועוד. לאחר מכן נטל וילון ישי, וארז ארגז זה כמו בצלופן, ושיגרו לביתו של הפרופסור.

הפרופסור הנפגע מיאן לדבר עמו עוד שבועות מספר לאחר מכן. כאשר כבר הסכים לשוחח עמו, הסביר לו עמוס. "זוכר אתה פרופסור, לפני כחצי שנה, כאשר ביקשתי ממך המלצה, ואמרת שתשלח אותה באמצעות המזכירה שלך?!"

הפרופסור החל להיזכר. "קיבלתי את ההמלצה בתוך מעטפה משומשת של קופ"ח, וההמלצה עצמה היתה כתובה מאחורי 'דף בנק' ישי, והדף עצמו היה מלא בכתמי קפה..."

הוא אשר אמר הקב"ה ליהודה. ממך צריך לצאת מלך המשיח. כבוד ויקר עתיד אתה לנחול.

ברם, כשם שגזירת הגלות יכלה לצאת אל הפועל בכמה אופנים, והתגלגלה באופן של שנאת האחים ומכירת יוסף ולא בדרך מכובדת, כך הולדת מלך המשיח יכלה לצאת אל הפועל באופנים שונים, ומידה כנגד מידה מדד הקב"ה - שאורו של משיח התנוצץ בדרך שנדמית כחרפה ולא בדרך כבוד.

אתה רימית לאביך בגדי עיזים, חייך שתמר מרמה אותך בגדי עיזים.
אתה אמרת "הכר נא", חייך שתמר אומרת לך "הכר נא".

וכאשר תקום

מן הספר...

הלבנת פנים

וְתֹאמַר הַכֹּהֵן נֹא לְמִי הַחֲתָמָה
וְהַתְּנִית לְמִי הַחֲתָמָה הָאֵלֶּה

מתמר למדנו - נוה לו לאדם
שיפיל עצמו לכבשן האש,
ועל ילכין פני חברו ברבים.

ומדוע? הלבנת פנים הרי היא
כשפיכות דמים ממש. שהרי
כאשר האדם מתבייש,
מסתלק הדם מפניו.

וגרוע המבייש מהרצח,
הרוצח יש לו חלק לעולם
הבא, ואילו המלכין פני
חברו, אין לו חלק לעוה"ב.

<http://bishvil.co.il/>

שואל כענין ואשיב כהלכה

רוח הקודש עונה ואומרת, פעמיים בפרשתנו.

פרשת וישב

עניני הפרשה:

א. האחים, יוסף וחלומותיו.

בברית בין הבתרים נגזר על אברהם כי "פי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדים וענו אתם ארבע מאות שנה". ברם, לא בפעם אחת יהא כל זה, אלא בשלבים. וברית זו החלה להתקיים מיד בזרעו של אברהם, ביצחק. יצחק היה גר בארץ ישראל עצמה. ויעקב כבר גלה לארץ אחרת, והיה אצל לבן הארמי עשרים שנה.

כעת כאשר חזר יעקב לארץ כנען, עלה בדעתו כי הוא כבר מילא את חלקו בגזירה זו, וכעת חשב לישב בשלוה בארץ מגורי אביו. חשב יעקב כי כעת יוכל להמשיך את גזירת הגלות כפי שהתקיימה באביו, ביצחק, שהיה גר בארץ כנען.

אמנם אפשר לצאת ידי חובת הגלות גם בארץ כנען. אבל זאת בתנאי שכל ביתו ינהג כמנהג גרים במקומם, ולא כמנהג בעלי בתים ואדונים בארצם. וכיון שלא כך נהגו כל בני ביתו של יעקב, מתחילים להתגלגל הדברים, עד שיעקב יורד למצרים, לגור שם.

מחלוקת גדולה היתה בין יוסף לאחיו. מחלוקת בהנהגה.

האחים סברו כי כעת לאחר ששבו מהגלות אצל לבן, הרי הם כשבים אל הארץ המובטחת להם, והם הם אדוני הארץ. לכן, כאשר העיז אי מי לגעת בדינה, מיד קמו עליו והרגוהו, אותו ואת אנשי עירו.

אולם, דעתו של יוסף וכך היתה דעתו של יעקב, שגם כעת לאחר ששבו מגלות לבן, עדיין לא התקיימה כל גזירת הגלות, ולפי שעה צורת הנהגה היא הנהגה גלותית.

והבדל גדול יש בין הנהגה גלותית, לבין מלכות בארצה. מלכות ישראל כאשר הם יושבים על אדמתם, ניתנה ליהודה. הוא המנהיג. אולם בגלות, כאשר יש צורך להשתדל ולמצוא חן בעיני אדוני הארץ, הרי מלכות זו, צורת הנהגה זו מסורה ליוסף.

האחים לא סברו כמותו, ולא קיבלו את מרותו, על כן עשה לו אביו כתונת פסים, כפי שדרך הנסיכים ללבוש. זאת כדי, שאף אם לא קיבלו האחים את מלכותו של יוסף ברצונם, יעשו זאת משום רצונו של יעקב.

כך היא גם דעתו של מקום. לא יעשה השם א-לוקים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים (עמוס ג - ז). ואכן הבורא מגלה את סודו את מחשבתו ואת תכניותיו ליוסף. בחלום הוא מגלה לו. כן דרך הנביאים פעמים מתנבאים בהקץ, ופעמים בחלום. אם יהיה נביאכם השם במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו (במדבר יב - ו).

חלומותיו של יוסף חלומות של נבואה הם. וחלומו הראשון של יוסף שלשה חלקים יש בו. החלק הראשון: והנה אנחנו מאלמים אלמים בתוך השדה.

אלומים גדולים מאלומות. והשדה הוא השדה שלנו.

"זהו מצבינו עתה, בארץ המובטחת, ויושבים לבטח".

החלק השני: והנה קמה אלמתי וגם נצבה.

האלומים נפלו ונעשו אלומות. השדה נעלם מן העין.

רק אלומתי קמה ולא התמעטה כמו אלומתיכם.
"פירוש הדבר גלות. בארץ לא להם. רק יוסף נשאר בכבודו".
החלק השלישי: וְהָיָה תִּסְבִּינָה אֶלְמָתֵיכֶם וְתִשְׁתַּחֲוֶינָה לְאֶלְמָתִי.
אלומתי שלי גברה על אלומתיכם.
"מן השמים מסכימים איתי ועם אבינו. ועליכם לקבל את מלכותי".¹

ברם, האחים לא קיבלו את דעתו של יוסף שחלום של נבואה הוא, וטענו לעומתו כי חלם מהרהורי ליבו. "הַמֶּלֶךְ תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ אִם מְשׁוּל תִּמְשָׁל בָּנוּ". הלא אלה הם דבריך ורצונותיך מאז, וכי חושב אתה שנקבל את מלכותך, או שתוכל למשול עלינו בחזקה?!

"וַיֹּסֶפוּ עוֹד שָׁנָא אֹתוֹ עַל חֲלֹמָתוֹ וְעַל דְּבָרָיו". תוצאתו של חלום זה שהוסיפו שנאה על שנאתם. משום חלומותיו, ומשום דבריו שכעת התבררו שרצונו להשתרר עליהם.

חלום נבואתו השני של יוסף היה כאשר חלם " וְהָיָה הַשָּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאַחַד עֶשֶׂר כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִים לִי". השמש זה יעקב אביו, הירח זו אמו, ואחד עשר כוכבים הם אחד עשר אחיו.

לאחר נבואה זו מיהר לספרה לאביו ולאחיו, משום שכעת יש בידו נבואה הן על אביו ואמו והן על אחיו. ברם, יעקב שידע על שנאתם של האחים, ראה צורך לגעור ביוסף כדי שלא תעלה עליו חמת אחיו.

טוען לו יעקב חלום כיצד תיתכן נבואה כזו?! הרי ראית את אמך שמתה משתחוה לך, "מָה הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתָּ הַבּוֹא נְבֹאָה אֲנִי וְאִמִּיךָ וְהַשְׁתַּחֲוִית לְךָ אֲרָצָה".

וַיִּקְנְאוּ בּוֹ אָחָיו וְאָבִיו שָׁמַר אֶת הַדָּבָר. המתין וציפה לראות אימתי תתקיים נבואה זו.² היה סבור יעקב שתחיית המתים תהיה בימיו, וציפה לראות את נבואת יוסף מתקיימת, ואת רחל קמה לתחיה.

ב. מכירת יוסף.

האחים סברו כי יוסף מוציא את דיבתם רעה בפני אביהם, וכי הוא חפץ לנשלם משני העולמות.

- הלא מאברהם יצאו יצחק וישמעאל, ויצחק המשיך את דרכו של אברהם, ומיצחק יצאו יעקב ועשיו, ויצחק הוא הוא זרעו של יצחק, כך - סברו האחים - שיוסף מדמה בנפשו, שהוא ממשיכו של יעקב, והם ידחו מכרם בית ישראל.

זהו ההסבר לכל הנהגתו של יוסף, ופשר חלומותיו התמוהים.

כיון שכך לכאורה ליוסף יש דין רודף. ורודף דינו כי מצילים את הנרדף בנפשו של רודף.

מה עוד, שהרי כבר המליכו את יהודה למלך עליהם, ויוסף שאינו מקבל את מלכותו יש לכאורה לדונו כמורד במלכות.

¹ בפועל התקיימה נבואה זו כאשר ירדו מצרימה בפעם הראשונה ובפעם השנייה לשבור אוכל, השתחוו ליוסף על עסקי תבואה. לכן בא החלום - נבואה זו - באלומות.

² נבואה זו התקיימה כאשר יעקב השתחוה ליוסף על ראש המיטה, ואילו בלהה שפחת אמו שגידלתו כבן, (היא הירח) באה והשתחוותה לפניו אחר לוויית יעקב כדי שישלח לאחיו. ואף אחיו הגיעו ונפלו לפניו.

על כן כאשר שולח יעקב את יוסף לראות בשלום אחיו, "בְּטָרִם יִקְרַב אֲלֵיהֶם וַיִּתְנַפְּלוּ אֹתוֹ לְהָמִיתוֹ".

ישבו השבטים בדין, והסכימו כולם יחד, כי יוסף חייב מיתה.

"וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו" - שמעון אל לוי ולוי אל שמעון שניהם יחד - "הֲנֵה בָעַל הַחַלְמוֹת הַלְזָה בָּא. וְעַתָּה לְכוּ וְנַהַרְגֵהוּ וְנִשְׁלַכְהוּ בְּאֶמֶד הַבְּרוֹת וְאִמְרָנוּ חִיָּה רָעָה אֲכָלְתָּהוּ וְנִרְאָה מִה יִהְיוּ חַלְמוֹתָיו."

אין דרכם של שבטי ק-ה לדבר בלעג ובליצנות. הכיצד יצא מפיהם משפט כגון זה "ונראה מה יהיו חלומותיו"?

אלא הם אמרו לכו ונהרגהו. ורוח הקודש מדברת מתוך פיהם ואומרת, "ונראה מה יהיו חלומותיו".

כאשר שמע ראובן את דברי הנבואה האלו, "ונראה מה יהיו חלומותיו", מפי שמעון ולוי, החליט להצילו מידם, ולהשיבו אל אביו. על כן אמר לאחיו שלא יהרגוהו בידים. שמא יש בידנו איזו נגיעה ועל כן איננו יכולים להוציא משפט צדק. על כן נמסור את דינו לשמים ואם אכן אינו חייב מיתה, מן השמים יצילוהו.

"הַשְׁלִיכוּ אֹתוֹ אֶל הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר בְּמִדְבָּר וְיֵד אֵל תִּשְׁלַחוּ בוֹ". ברם, מחשבתו היתה "לְמַעַן הַצִּיל אֹתוֹ מִיָּדָם לְהָשִׁיבוֹ אֶל אָבִיו".

השבטים שמעו וקיבלו את טענתו של ראובן, ומיד "כָּאֲשֶׁר בָּא יוֹסֵף אֶל אָחִיו וַיִּפְשְׁטוּ אֶת יוֹסֵף אֶת כְּתֹנֶתוֹ אֶת כְּתֹנֶת הַפָּסִים אֲשֶׁר עָלָיו: וַיִּקְחֵהוּ וַיִּשְׁלַכוּ אֹתוֹ הַבְּרָה וְהַבּוֹר רַק אֵין בוֹ מִים - אֲבָל נַחֲשִׁים וְעִקְרָבִים יֵשׁ בוֹ".

וכאשר עברה שיירה של אנשים מבני בניו של אברהם, ובהם: ישמעאלים מדינים וסוחרים (מדינים), עמדו ומכרוהו להם לפי דבריו של יהודה. שטען "אם צודק אחינו וצדיק הוא, הרי יתקיים בו "ועבדום ועינו אותם". ואם אין הצדק עמו הרי יהא ככנען, שחטא ונתקלל בעבדות.

לבסוף התגלגל יוסף למצרים, לביתו של פוטיפר, שר הטבחים - הממונה על שחיטת הבהמות לסעודת המלך.

טוב אבל פעם אחת, מצפיה וכליון עיניים שנים רבות. שחטו האחים עז, וטבלטו את הכתונת בדם, כדי שיחשוב יעקב שיוסף, מת.

חזקה על המת שישכח מן הלב.

יוסף לא מת, על כן לא נשכח מלב, ויעקב התאבל עליו ימים רבים.

ואילו יצחק אביו שעדיין חי, הצטער בצערו של יעקב, אבל לא התאבל כיון שידע ברוח הקודש שיוסף חי. אבל לא גילה זאת ליעקב מפני שהשבטים החרימו במעמד עשרה שכל היודע שלא ילך ויגלה לאבא.

ג. יהודה ותמר - אורו של משיח.

לאחר מכירת יוסף, הורידו האחים את יהודה מגדולתו, בטענה כי לו היה אומר להם להשיבו אל אביו, היו שומעים לו, שהרי הוא מלך באחיו.

יהודה גייר אשה, בת איש כנעני, וילדה לו שלשה בנים, ער, אונן ושילה.

כשגדל ער, לקח לו לאשה את תמר בתו של שם. וכדי שלא להכחיש את יופייה לא חפץ ער להוליד ממנה ילדים. כאן חטא בחטא דור המבול, שהשחית כל בשר את דרכו על הארץ. על כן המיתו השם.

כאשר ייבמה אונן, הוא לא חפץ להרשיע כאחיו, אבל ידע שהזרע הראשון שיהא ממנו יהא על שם אחיו המת, וזאת לא חפץ. כי רצה שיהא זה בנו יורשו וממשיך דרכו, ולא שיהא נקרא על שם אחיו, לכן גם הוא לא רצה להוליד בנים ממנה. וימת השם גם אותו.

כעת מוטל על שילה לייבם את תמר. אולם, הייבום יהא על שם אונן ולא על שם ער. כי היבם בונה רק בית אחד, ורק את הבית האחרון, וכיצד יהא תיקון לער?

קודם מתן תורה נהגו האבות והשבטים בכל מצוות התורה, אבל עדיין לא היו המצוות כפרטיהם שיבידינו. על כן נהגו שכל הקרוב קודם למצוות ייבום. אפי' אב או דוד ולא דווקא אח.

על כן כדי שיהא תיקון הן לער והן לאונן, יש צורך שיהודה ייבם את תמר. אבל יהודה שלא ידע על חטאות בניו, חשב שתמר קטלנית, כלומר שהיא הגורמת בעצם הנישואין אליה, למות בעליה.

על כן היתה צריכה תמר לפעול בתחבולה כדי שייבמה יהודה. וכאשר יהודה הלך לגזוז את צאנו, תמר קישטה את עצמה וישבה על פרשת דרכים, והמתינה ליהודה.

כאשר יהודה עבר שם, ניטלה ממנו הבחירה (כיון שמרצונו לא הסכים ליבמה) כדי שיבא וייבם את תמר ויצא מהם משיח.

תמר מבקשת מיהודה משכון עד שישלח את שכרה, והוא נותן את חותמו, והבגד העליון שלו, וכן את מקלו.

תמר הרה מיהודה. וכאשר שולח יהודה את גדי העיזים, לא מוצאים את תמר.

לאחר שהוכר עוברה, אחר שלשה חודשים, התברר כי תמר הרה, וכנראה הרה מזנות, במקום להמתין עד שינתן שילה ליבם אותה. והרי היא יבמה ואסורה לאדם מן השוק אל רק ליבמה.

תמר יוצאת חייבת בדינה, וכיון שהיא בת כהן, נגמר דנה לשריפה, והיא שולחת ליהודה ליעקב וליצחק שישבו לדונה, את החותמת המטה והפתילים, ואומרת "לְאִישׁ אֲשֶׁר אֵלֶּה לוֹ אֲנֹכִי הָרָה, הִכָּר נָא לְמִי הַחֲתָמָה וְהַפְּתִילִים וְהַמָּטָה הָאֵלֶּה". משפט סתמי, יצחק ויעקב הבינו שכונתה, כי דין אחד לבועל ולנבעלת. אולם יהודה הבין את כוונתה, ואמר "צדקה". תמר אכן צודקת בטענותיה, וממני היא הרה, ואין כאן זנות אלא מצוות ייבום.

ברם מדוע היה דבר זה צריך לבא בצורה כזו שיש בה לכאורה פגם ביהודה שהלך אחר תאוות ליבו. על כן רוח הקודש אומרת "ממני" יצאו, ודברים אלה כבשונו של עולם הם.

מהם, מיהודה - שהתגבר כארי על מידותיו והודה, ומתמר - שהסכימה להישרף ובלבד שלא לבייש את יהודה, מהם יצא אורו של משיח. תמר ילדה את פרץ, ומפרץ יצא כל בית דוד, ולעת"ל משיח בן דוד.

ד. יוסף ואשת פוטיפר.

א

ה. חלומות סריסי פרעה - יוסף בבית הסוהר.

א

שואל כענין ומשיב כהלכה:

רוח הקודש עונה ואמרת:

- i. וְנִרְאָה מֶה יִהְיֶה חֲלֻמֹתָיו - רוח הקודש אומרת כן. הם אומרים נהרגהו, והכתוב מסיים ונראה מה יהיו חלומותיו, נראה דבר מי יקום או שלכם או שלי. (רש"י בראשית לו, כ)
- ii. וַיֹּאמֶר צִדְקָה מְמֹנִי - יצאה בת קול ואמרה ממני ומאתי יצאו הדברים, לפי שהיתה צנועה בבית חמיה גזרתי שיצאו ממנה מלכים, ומשבט יהודה גזרתי להעמיד מלכים בישראל. (רש"י בראשית לח, כו)